

CHANGEMAKERS

NUMMER 21 / NOVEMBER 2022

*'Ik ben geen
slachtotter meer'*

**Traditie is geen excuus voor
gendergerelateerd geweld**

**Doe mee aan ons
donateursonderzoek!**

07

Column

Laura Adè van Fairspace maakt een vuist tegen straatintimidatie.

10

Perspectief

Het belang van intersectionaliteit.

12

Toegang tot recht

Hoe onze changemakers het debat over gendergerelateerd geweld op gang brachten.

COLOFON

Changemakers is een uitgave van VSO. Voor supporters, donateurs en relaties.

VSO
Weg der Verenigde Naties 1
3527 KT Utrecht
info@vso.nl
030 232 06 00
IBAN: NL93 INGB 0000 0000 92

→ vso.nl

Redactie VSO

Met medewerking van Laura Adè
Fotografie/illustraties Columbus Mavhunga, Benno Neeleman,
Paul Wambugu, Vidheha Ranjan
Vormgeving René Mohrmann
Productie Global Village Media
Druk Mailtraffic

04

Vuur van verandering

Slachtoffers van gendergerelateerd geweld hervinden hun veerkracht in door VSO gesteunde 'pachoto'-groepen.

08

Fotoverhaal

Een gebaar van levensbelang.

14

Jaarverslag

Dit maakten we samen mogelijk.

16

Uw mening is belangrijk

Doe mee aan ons donateursonderzoek!

Impact

Samen zorgen we dat seksuele en reproductieve gezondheid en rechten voor iedereen toegankelijk zijn: een greep uit wat jij mogelijk maakt.

500.000

In Kenia hebben we **272 zorgverleners** getraind in hoe ze inzicht kunnen krijgen in de behoeften van mensen met een beperking en hoe ze hun zorg hierop aan kunnen passen. Zij trainen op hun beurt hun collega's. Zo hebben we ervoor gezorgd dat al **een half miljoen Kenianen** betere toegang heeft tot gezondheidsdiensten, zoals seksuele voorlichting en gezinsplanning.

2.525

400 big sisters zijn aan de slag gegaan in Nepal. Na een intensief trainingstraject hebben deze lokale vrijwilligers al **2.525 little sisters** bewust gemaakt van hun seksuele en reproductieve rechten en hoe ze hier voor kunnen opkomen.

58

In Rwanda trainden we **58 medewerkers** van het Nyagatare District ziekenhuis in het screenen, diagnosticeren en behandelen van soa's (seksueel overdraagbare aandoeningen). Het laboratorium van dit ziekenhuis wordt nu erkend als een van de drie beste laboratoria in Rwanda.

16.215

In Zambia hebben we **80 peer educators** opgeleid, zodat zij op een veilige en herkenbare manier informatie over seksuele en reproductieve gezondheid kunnen delen met andere jongeren in hun gemeenschap. Zij bereikten **16.215 jongeren en hun gezinsleden**.

Je lijf is van jou

Het zou zo vanzelfsprekend moeten zijn: je lijf is van jou, en jij bent de enige die erover mag beslissen. Maar in veel van de landen waar VSO werkt, is dit nog lang niet de realiteit. Dit geldt in het bijzonder voor kwetsbare groepen, zoals mensen met een beperking. Zij hebben vaak nog minder toegang tot seksuele voorlichting, voorbehoedsmiddelen en gezondheidszorg.

In deze editie van Changemakers lees je hoe onze changemakers hier verandering in brengen. Bijvoorbeeld Janet, coördinator gendergerelateerd geweld bij een gezondheidscentrum in Kenia. Zij en haar collega's worden getraind in de Keniaanse gebarentaal, zodat ze voorlichting kunnen geven aan dove patiënten. Zo kunnen ook zij weloverwogen keuzes maken over gezinsplanning en anticonceptie. In Ethiopië beoordeelt Hanan met behulp van de *community score card* publieke diensten zoals scholen en ziekenhuizen op hoe toegankelijk hun diensten zijn voor iedereen, bijvoorbeeld ook voor mensen met een beperking. Vervolgens werken ze samen met de zorgverleners aan een verbeterplan.

Ik ben enorm trots dat VSO samenwerkt met changemakers als Janet en Hanan. Zodat goede voorlichting en zorg voor iedereen toegankelijk zijn en iedereen gelijke kansen krijgt.

Merijn de Jong, Hoofdredacteur

VUUR VAN

VERANDERING

Vrouwen en meisjes zoals Memory vinden steun in pachoto-groepen.

Slachtoffers van verkrachting, seksueel misbruik en huiselijk geweld in Mbire (Zimbabwe) hervinden hun veerkracht in door VSO gesteunde 'pachoto'-groepen.

"In 2005, dwong mijn vriend mij tot seks. Nadat ik door hem was ontmaagd, werd ik op 17-jarige leeftijd gedwongen om met hem te trouwen," vertelt Memory (33).

Voor Sarudzai (27) liep het vroege huwelijk met een man van wie ze dacht te houden al snel uit op geweld: "In het begin verliep alles soepel, maar toen ik niet aan de verwachtingen van mijn schoonouders voldeed, begon mijn man me te slaan."

Memory en Sarudzai zijn niet de enigen met deze traumatische ervaringen - Mbire is een brandhaard van verkrachting, seksueel misbruik en huiselijk geweld. "Mannen hebben hier het laatste woord en er heerst een verkrachtingscultuur, waarin geweld en misbruik van vrouwen genormaliseerd wordt waardoor daders ermee weggkomen. Ook zien we een zeer hoog percentage kindhuwelijken," zegt changemaker Christon Zimbizi.

"We zorgen ook dat we nieuwe slachtoffers voorkomen."

Buiten bereik

Voor de slachtoffers van gendergerelateerd geweld is de toegang tot basisvoorzieningen uiterst beperkt, laat staan de toegang tot justitie en slachtofferhulp. Mbire ligt erg afgelegen en is extreem onderontwikkeld. Er zijn geen bussen, er is nauwelijks infrastructuur en één enkele politiebasis bedient honderdduizend mensen verspreid over een enorm gebied van 4.700 km².

Ook de toegang tot het ziekenhuis is uiterst beperkt. "Vrouwen moeten een lange weg afleggen. Ze moeten de rivier oversteken en worden aangevallen door krokodillen en leeuwen," vertelt Zimbizi. Wanneer het veel regent is het zelfs onmogelijk om de rivier over te steken.

Daarnaast ontbreekt het aan voorzieningen om de juiste zorg te kunnen bieden. Voorbehoedsmiddelen zijn moeilijk te verkrijgen en vaak onbetaalbaar, aangezien de meeste mensen hier moeten rondkomen van minder dan 1 dollar per dag.

Pachoto-groepen helpen vrouwen in Zimbabwe hun trauma's te boven te komen.

Pachoto

Met het woord 'pachoto' wordt het haardvuur aangeduid waar mensen samenkomen om te eten, verhalen te vertellen en er worden beslissingen genomen. De term staat sinds kort ook synoniem voor de groepen waar vrouwen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld en seksueel misbruik hun toevlucht zoeken.

Als onderdeel van het Speak It Loud-project steunt VSO pachoto-groepen. Dit zijn veilige plekken, waar niet wordt geoordeeld, en waar vrouwen terecht kunnen voor verbinding en emotionele steun. Velen van hen komen er in de pachoto-groep pas voor het eerst achter dat ze niet alleen stonden in hun situatie.

Sarudzai: "Toen ik mij bij de groep aansloot, kon ik niet geloven dat ik vrijuit kon praten over zaken die jonge vrouwen aangaan. Ik ben niet langer meer een slachtoffer, maar een mondige vrouw die actief bijdraagt aan het welzijn van haar familie."

Met het geld dat ze met de geitenhouderij verdient, kan Memory haar gezin onderhouden.

VSO-vakdeskundigen hebben lokale vrijwilligers getraind in gesprekstechnieken. Deze lokale changemakers gebruiken nu methoden als kunst, theater, sport en poëzie om de vrouwen te helpen om hun traumatische ervaringen te verwerken en hun veerkracht te hervinden. Indien nodig en gewenst, werken psychosociale specialisten ook één op één met de vrouwen.

Ondernemers helpen ondernemers

VSO ondersteunt de vrouwen uit Mbire niet alleen via de pachoto-groepen. Ze ontvangen ook hygiënekits en anticonceptie. Bovendien worden zorgmedewerkers opgeleid zodat zij de juiste zorg kunnen bieden en worden advocaten ingezet om de vrouwen te begeleiden in hun juridische strijd voor rechtvaardigheid.

Ook wordt er gewerkt aan de economische onafhankelijkheid van de vrouwen. Zimbizi: "We trainen de vrouwen, zodat zij een bedrijfsplan kunnen opstellen en een eigen onderneming kunnen opzetten. Daarnaast schaffen we middelen aan. Zo zorgden we voor geiten voor een geitenboerderij en naaimachines voor een mondkapjesbedrijf. De ondernemersvrouwen helpen vervolgens weer andere slachtoffers bij het opzetten van hun onderneming."

Memory vertelt: "Met elkaar hebben we al veel bereikt. Ik kan nu het schoolgeld voor mijn kinderen en ziekenhuisrekeningen betalen en voedsel kopen voor mijn gezin."

Zimbizi: "Sommige vrouwen hebben hun gewelddadige partner verlaten, omdat ze zichzelf nu kunnen onderhouden."

Mannelijke rolmodellen

We pakken ook de verkrachtingscultuur aan. Dit doen we met lokale leiders en zogenaamde 'male champions'. Zimbizi: "We hebben een aantal mannen uit de gemeenschap opgeleid in seksuele en reproductieve gezondheid en maken ze bewust van taboes en normen die geweld in stand houden, zodat ze betere rolmodellen worden voor jongens. Zo helpen we niet alleen slachtoffers, maar zorgen we ook dat we nieuwe slachtoffers voorkomen." Memory: "Eerst mishandelde mijn man me, nu zet ook hij zich in tegen gendergerelateerd geweld."

vso.nl/speakitloud

LAURA ADÈR

'Om echt een einde te maken aan straatintimidatie is maatschappelijke verandering nodig'

Bijna alle vrouwen, overal ter wereld, krijgen op enig moment in hun leven te maken met intimidatie. Ook ik had er al sinds mijn tienerjaren mee te maken. In Nederland worden seksuele intimidatie en straatintimidatie volgend jaar waarschijnlijk opgenomen in de wet seksuele misdrijven. De strafbaarstelling is een helder signaal dat intimidatie niet geaccepteerd wordt en dat er consequenties zijn als je je hier schuldig aan maakt. Maar het betekent niet dat het probleem is opgelost. Om echt een einde te maken aan straatintimidatie is maatschappelijke verandering nodig.

In 2015 richtten mijn compagnon Eve Aronson en ik Fairspace op, om een vuist te maken tegen straatintimidatie. Net als bij veel projecten binnen VSO, is ons voornaamste doel het werken aan gedragsverandering. In onze trainingen aan gemeenten, onderwijsinstellingen en bedrijven gaan we onder meer in op vragen als: hoe kan intimiderend gedrag eruitzien? En: wat zijn de gevolgen ervan? Omdat straatintimidatie genormaliseerd is, staan veel mensen er niet bij stil wat dit gedrag teweeg kan brengen in het leven van iemand anders. We laten zien dat ieders ervaringen, belevingen en grenzen anders zijn. Dat is heel

belangrijk, omdat mensen die zich geïntimideerd voelen, nog vaak niet geloofd worden of hun verhaal wordt gebagatelliseerd.

Een tijdje terug deden we een bustour langs verschillende steden. Een moeder liep langs met haar dochter van 12, en het bleek dat het meisje een week daarvoor was meegelokt door een jongen van nog maar 13 jaar, bij wie ze seksuele handelingen moest verrichten. Ik vond het dapper dat ze er zo open over spraken, en heel mooi om te zien dat het meisje bij haar ouders terecht kon en serieus werd genomen. Ze bedankten ons voor het werk dat we doen. Ik krijg regelmatig reacties met de strekking 'wat een aanstellerij' en 'er mag ook niets meer', maar deze ontmoeting deed mij weer beseffen hoe fout het kan gaan als het escaleert, en herinnerde me eraan hoe belangrijk het is om te werken aan gedragsverandering, zodat iedereen zich veilig voelt in de openbare ruimte. ●

Laura Adèr is medeoprichter van Fairspace, dat een veilige en inclusieve openbare ruimte nastreeft. Doe zelf een verkorte omstanders-interventie en lees tips over wat jij kan doen tegen straatintimidatie op standup-international.com.

EEN GEBAAR VAN LEVENSBELANG

Mensen in Kenia die doof zijn hebben niet of nauwelijks toegang tot anticonceptiemiddelen en voorlichting over gezinsplanning. Dit komt doordat zorgmedewerkers de gebarentaal niet machtig zijn. Het gevolg: ongewenste zwangerschappen, onveilige abortussen en risicovolle bevallingen. Met het project DESIP zorgen we dat mensen met een gehoorbeperking ook toegang hebben tot de juiste informatie en zorg. Bijvoorbeeld voor **MARY** (pseudoniem).

JANET (rechts), coördinator gendergerelateerd geweld, en haar collega's van de Ogongo Health Facility in Mbita krijgen training in de Keniaanse gebarentaal.

JANET (links) kan nu voorlichting in gebarentaal geven aan dove patiënten, zoals **MARY** (rechts), zodat ook zij weloverwogen keuzes kunnen maken over gezinsplanning en anticonceptie.

Meer weten over DESIP? Kijk op vso.nl/desip of scan de QR-code

HET BELANG VAN INTERSECTIONALITEIT:

GELIJKWAARDIGHEID

IS IETS OM VOOR TE STRIJDEN!

De Ethiopische Hanan Arebu (28) werkte in een centrum voor slachtoffers van seksueel en gendergerelateerd geweld (geweld vanwege je geslacht of genderexpressie - red.). Daar zag ze een groot verschil tussen de geboden diensten op papier en de daadwerkelijke hulp. "Het grootste probleem was het totale gebrek aan informatie," zegt ze. "Slachtoffers weten vaak niet eens dat ze hulp kunnen krijgen. Ze weten niet van het centrum af, waar het is of wat de openingstijden zijn."

Voorals jonge mensen lopen tegen veel obstakels aan. "Onze cultuur is heel traditioneel en sterk," vertelt Hanan. "Jongeren moeten gehoorzamen aan ouderen. Gender speelt absoluut mee. Vrouwen, vooral op het platteland, hebben een ondergeschikte rol ten opzichte van mannen. Heb je daarnaast nog een handicap, dan bevind je je helemaal in een kwetsbare positie. Al deze factoren samen maken de kans dat je bijvoorbeeld kunt lezen en schrijven – en dus kunt lezen waar je terecht kunt als je slachtoffer bent van geweld – heel klein."

Intersectionaliteit

Jong of oud, man of vrouw, stad of platteland, een handicap of niet... de combinatie van dit soort factoren en kenmerken die iemands identiteit

bepalen, wordt intersectionaliteit genoemd. Samen bepalen ze iemands kwetsbaarheid voor onder andere onderdrukking of discriminatie. Want een meisje dat in armoede leeft op het platteland, heeft door gebrek aan middelen in combinatie met de traditionele normen meer kans om jong moeder te worden dan een meisje uit een welgesteld gezin uit de stad. Het eerste meisje mist daarmee haar kans op onderwijs: hét recept voor een vicieuze cirkel van armoede en uitsluiting, want ook haar kinderen hebben vervolgens verhoogde kans om in armoede op te groeien.

Intersectionaliteit: het fenomeen van sociale ongelijkheid op basis van elkaar beïnvloedende factoren als etniciteit en opleidingsniveau.

De systemen die mensen uitsluiten, ontstaan doordat iedereen bewust of onbewust aannames doet vanuit zijn eigen beleveniswereld. Zoals het simpele feit dat je (in Kenia bijvoorbeeld) voor het testen op en behandelen van een SOA samen met je partner naar een kliniek moet komen, terwijl alleenstaande moeders en veel sekswerkers geen partner hebben. Vaak zijn beleidsmakers zich niet eens bewust van het feit dat ze mensen uitsluiten.

Het is daarom vooral voor beleidsmakers belangrijk om bewust te worden van hun eigen aannames om ervoor te zorgen dat gezondheidszorg voor iedereen toegankelijk is.

"Slachtoffers weten vaak niet eens dat ze hulp kunnen krijgen."

Hanan werkt nu als VSO-vrijwilliger mee aan het Make Way programma. Dit programma zet zich in voor seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) voor iedereen, wat zoveel betekent als zelf kunnen beslissen over je lichaam, relaties, seksualiteit en of je kinderen wilt krijgen. Door seksuele voorlichting, veilige anticonceptiemiddelen en zeggenschap over je eigen huwelijk – om maar een paar voorbeelden te noemen.

Vrijwilligers zoals Hanan zetten zich voor deze rechten in met behulp van de *intersectionele*

Binnen Make Way zetten we ons in voor de seksuele en reproductieve rechten van iedereen, bijvoorbeeld ook mensen met een beperking.

community score card: een middel waarmee burgers openbare diensten, zoals scholen en ziekenhuizen, kunnen beoordelen op de inclusiviteit van hun diensten. Binnen Make Way gaat het om diverse groepen kwetsbare jongeren (o.a. jonge sekswerkers, jongeren met een beperking, jongeren uit rurale gebieden, zonder onderwijs, jonge moeders, LGBTQI) die we bij elkaar brengen. Daardoor krijgen we inzicht in hun behoeften, maar het zorgt ook voor 'power in numbers' omdat er gezamenlijk wordt gepleit voor verbetering. Samen met zorgverleners en lokale ambtenaren evalueren ze de diensten en stellen ze een verbeterplan op. Zodat iedereen, óók achtergestelde groepen die door een combinatie van factoren extra kwetsbaar zijn, gelijke kansen krijgt.

Meer weten over Make Way? Kijk op vso.nl/make-way

TRADITIE IS GEEN EXCUUS VOOR GENDERGERELATEERD GEWELD

In drie jaar tijd hebben changemakers van ons SAHAJ-project (Strengthening Access to Holistic, Gender Responsive and Accountable Justice) het leven van 80.000 mensen veranderd. Zij hebben in Nepal een nationaal debat op gang gebracht over sociale normen die gendergerelateerd geweld in stand houden en hielpen vrouwen die slachtoffer zijn van geweld en misbruik, toegang te krijgen tot justitie. Ontmoet drie van deze changemakers.

Munni

Munni ondersteunt vrouwen en meisjes die te maken hebben met discriminatie, geweld en misbruik. Met de trainingen van SAHAJ leerde ze hoe ze hierover met de mensen uit haar dorp in gesprek kon gaan en samen oplossingen kan vinden. Inmiddels heeft ze het leven van al minstens 80 mensen in haar gemeenschap veranderd.

Als kind kreeg Munni zelf ook te maken met pesten en uitsluiting, omdat haar familie van een lagere kaste komt. Nu ze voor andere vrouwen opkomt, wordt ze geliefd en gerespecteerd in haar dorp.

Sunita

Toen Sunita de scheiding aanvraagde, hoorde ze de woorden van haar dorpsgenoten in haar hoofd - "Je maakt je familie te schande". Maar ze moest weg. Op 16-jarige leeftijd werd ze gedwongen om met een 33-jarige man te trouwen. Omdat ze twee dochters baarde en geen zoon, werd ze jarenlang geestelijk en lichamelijk mishandeld door haar man en schoonfamilie.

Na de scheiding kreeg Sunita psychosociale steun van VSO en startkapitaal waarmee ze een eigen bedrijfje op kon zetten. Ze heeft nu meer zelfvertrouwen en financiële stabiliteit. Ze spreekt zich actief uit tegen gendergerelateerd geweld en wordt gerespecteerd door haar gemeenschap.

Matrika

In de SAHAJ-jongerenclub leerde Matrika (16) hoe hij verandering kan brengen in de schadelijke sociale normen in zijn gemeenschap. "We gaan in gesprek met scholen, de politie en de autoriteiten. Zo bereiken we een hele gemeenschap. Sommige mensen in mijn dorp zeggen dat we onze cultuur vernietigen. Ik ben het daar niet mee eens. Wij volgen de wet en vertellen ze, dat geweld en kindhuwelijken niet toegestaan zijn."

Toen Matrika en zijn klasgenoten hoorden van een man die elke avond dronken thuiskwam en zijn vrouw sloeg, maakten ze de vrouw bewust van haar rechten. De vrouw besloot hulp te zoeken. Ze bleven bij haar terwijl de autoriteiten met haar man kwamen praten. Hij werd gewaarschuwd voor de repercussies, waarna het geweld stopte.

Dit maakten we mogelijk dankzij jouw steun

Samen met onze vakdeskundigen, donateurs, vrijwilligers en partners maakten we in 2021/2022 het verschil voor **8,2 miljoen mensen**. Dankzij de aanpak van VSO kregen zij toegang tot goede gezondheid, gedegen onderwijs en een inkomen waarmee ze zichzelf en hun gezin konden onderhouden. We willen al onze supporters daar hartelijk voor bedanken. Dit zijn de highlights.

Ons jaar in cijfers

In 2020/2021 werkten

3.505 **VSO** vakdeskundigen

met lokale gemeenschappen in 28 landen aan het verbeteren van hun leefomstandigheden.

We bereikten:

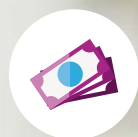
5,5 miljoen mensen met onze inclusieve onderwijsprogramma's

1,2 miljoen mensen met onze gezondheidsprogramma's

Meer dan **900.000** mensen met onze programma's op het gebied van weerbaarheid, inclusie en maatschappelijke verantwoordelijkheid

Bijna **500.000** mensen met onze werk- en inkomensprogramma's

WIST JE DAT...

... een jaar na de start van ons **Challenge Fund for Youth Employment** al **2.087 Oegandese jongeren** een baan hebben gevonden?

Daarbij keken we specifiek naar toekomstbestendige banen, zoals in de digitale of groene sectoren. Je leest er alles over in ons jaarverslag.

Meer weten over het Challenge Fund for Youth Employment? Kijk op vso.nl/cfy

... we binnen ons programma **Make Way** al met **47 lokale partnerorganisaties** samenwerken?

Zo zorgen we ervoor dat iedereen - ook achtergestelde groepen - weet wat zijn of haar rechten zijn op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid. Deze rechten maken het mogelijk voor mensen om geïnformeerde keuzes te maken over relaties, hun lichaam, gezinsplanning, seksualiteit en hun welzijn. We trainen organisaties en hun jongerenvertegenwoordigers en brengen ze samen in een netwerk. Zo bundelen we krachten om te strijden voor beter beleid, en daarmee toegang tot de juiste zorg voor iedereen.

Meer weten over Make Way? Kijk op vso.nl/make-way

Ons volledige jaarverslag vind je op vso.nl/jaarverslag

Doe mee aan ons donateursonderzoek!

Dankzij uw steun zorgen onze changemakers voor een eerlijke wereld met gelijke kansen voor iedereen. Daar zijn we u enorm dankbaar voor!

Wij streven er voortdurend naar om ons werk te verbeteren. Uw mening is daarbij van groot belang. Graag nodigen we u daarom uit om deel te nemen aan ons donateursonderzoek.

Hoe doet u mee?

U helpt ons enorm als u ons een kwartiertje van uw tijd gunt om onze vragenlijst in te vullen. U vindt de vragenlijst online via:

vso.nl/donateursonderzoek of scan de QR-code hiernaast.

Volg de instructies op het scherm. Bij de start van de vragenlijst wordt u gevraagd om uw unieke code in te voeren.

Uw unieke code is:

U kunt de vragenlijst tot en met **zondag 11 december 2022** invullen. Wij zijn benieuwd naar uw mening!

Heeft u nog vragen?

Wilt u meer informatie over het onderzoek? Stuur uw vraag naar info@vso.nl.